

Sygn. akt V CK 381/05

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 listopada 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Frąckowiak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Gerard Bieniek

w sprawie z powództwa C.(...) Sp. z o.o. w G.

przeciwko K.(...) S.A. w K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 25 listopada 2005 r., kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 7 stycznia 2005 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Zaskarżonym, przez pozwaną - K.(...) S.A. z siedzibą w K., wyrokiem z dnia 7 stycznia 2005 r. Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu Okręgowego w G., z dnia 26 kwietnia 2004 r. w ten sposób, że zasądził od pozwanej na rzecz powódki – C.(...) Spółki z o.o. w G. kwotę 268 369,88 zł. wraz z należnymi odsetkami ustawowymi oraz orzekł o kosztach postępowania za obie instancje. Ponadto nakazał pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w G. kwotę 11 264,10 złotych tytułem kosztów sądowych. W sprawie tej poczyniono następujące ustalenia.

Powódka, na podstawie umowy przelewu, nabyła w dniu 22 grudnia 2003 r., wierzytelność przysługującą Fundacji Gospodarczej „L.(...)” w Z. w stosunku do N.(...) S.A. w T., w kwocie 268 369,88 zł.

Powódka wniosła pozew przeciwko pozwanym solidarnie N.(...) S.A. w T. i K.(...) S.A w K. o zapłatę kwoty 268 369,88 zł z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu. Według powódki, solidarna odpowiedzialność pozwanej K.(...) S.A. powstała w związku z nabyciem przez tę spółkę przedsiębiorstwa dłużnika.

W dniu 5 lutego 2004 r. Sąd Okręgowy w G. wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, uwzględniając żądanie powódki, od którego obie pozwane złożyły sprzeciwy.

Powódka w dniu 10 lutego 2004 r. cofnęła pozew przeciwko pozwanej N.(...) S.A., co skutkowało wydaniem przez Sąd Okręgowy w dniu 26 lutego 2004 r. postanowienia o uchyleniu nakazu zapłaty z dnia 5 lutego 2004 r. w stosunku do tej pozwanej i umorzeniu postępowania w części objętej uchyleniem nakazu. Powódka cofnęła pozew przeciwko N.(...) SA i żądała zasądzenia dochodzonej kwoty od pozwanej K.(...) SA w przeświadczeniu, że ta pozwana na podstawie art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w latach 2003-2006 (Dz. U. Nr 201, poz. 2037) przejęła nieumorzone zobowiązania nabytego przedsiębiorstwa N.(...) S.A. w T. i tym samym wstąpiła w miejsce dotychczasowego dłużnika.

Pozwana K.(...) SA w swoim sprzeciwie wniosła o oddalenie powództwa zarzucając, iż z § 2 umowy handlowej nr (...), łączącej N.(...) S.A. ze zbywcą wierzytelności wynikał zakaz zbywania wierzytelności na rzecz osób trzecich, bez zgody dłużnika. Powódka w odpowiedzi na sprzeciw podkreśliła, że nabyła wierzytelność na podstawie potwierdzenia salda, a zatem wierzytelność stwierdzoną pismem, w którym nie było adnotacji o zastrzeżeniu umownym co do zakazu zbywania wierzytelności. W związku z tym zakaz ten nie wywołuje w stosunku do niej skutków prawnych.

Wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2004 r. Sąd Okręgowy w G. oddalił powództwo skierowane przeciwko pozwanej K.(...) S.A. i zasądził od powódki na jej rzecz kwotę 7 215 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

W ocenie Sądu Okręgowego, przeświadczenie powódki o odpowiedzialności pozwanej K.(...) S.A. należy uznać za błędne. Przedmiotem bowiem ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w latach 2003-2006 nie są wszelkie zobowiązania spółek węglowych i przedsiębiorstw górniczych, a jedynie kategorie zobowiązań wymienionych w ustawie, które można nazwać zobowiązaniami

publicznoprawnymi sensu largo. Ustawa w ogóle nie odnosi się natomiast do zobowiązań spółek węglowych wobec innych przedsiębiorców i osób fizycznych. Przepis art. 42 ust. 1 powołanej ustawy nie dotyczy zatem zobowiązania określonego pozwem, które nie przeszło na pozwaną K.(...) SA.

Ponadto z treści art. 509 § 1 k.c. wynika, że wierzycielowi nie wolno przenieść wierzytelności na rzecz osoby trzeciej, jeżeli sprzeciwiałoby się to zastrzeżeniu umownemu. Takie zastrzeżenie istniało w umowie zawartej przez N.(...) S.A. ze zbywcą wierzytelności. Zdaniem Sądu Okręgowego, powódka nie może skutecznie powoływać się na art. 514 k.c. ponieważ jest profesjonalnym uczestnikiem obrotu gospodarczego, zatem można od niej wymagać zachowanie podwyższonych standardów staranności, również z zakresu sprawdzenia zastrzeżeń umownych.

Powyższy wyrok powódka zaskarżyła apelacją. Skarżąca zarzuciła naruszenie prawa materialnego tj. art. 514 k.c. przez niewłaściwą jego wykładnię, wymagającą udowodnienia istnienia dobrej wiary przy nabywaniu wierzytelności, a także art. 7 k.c. przez niezastosowanie istnienia domniemania dobrej wiary powódki w momencie zawierania umowy przelewu wierzytelności.

Wskazała także na naruszenie prawa procesowego; art. 6 k.c. w zw. z art. 514 k.c. przez niewłaściwe nałożenie obowiązku dowodowego na powódkę oraz art. 233 § 1 k.p.c. przez nieprawidłowe wnioskowanie co do okoliczności, w zakresie których pozwana w ogóle nie przedstawiła swojego stanowiska. Ponadto w piśmie procesowym z dnia 23 grudnia 2004 r. powódka powołała nową okoliczność, powstałą po wydaniu zaskarżonego wyroku i mającą, jej zdaniem, istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy - postanowienie Sądu Rejonowego w K. z dnia 29 października 2004 r., mocą którego wpisano do Krajowego Rejestru Sądowego połączenie spółek węglowych, w tym N.(...), jako spółek przejmowanych, z K.(...) SA, jako spółką przejmującą. Na podstawie art. 494 § 1 kodeksu spółek handlowych spółka przejmująca wstępuje z dniem połączenia we wszystkie prawa i obowiązki spółki przejmowanej. W konsekwencji skarżąca domagała się zmiany zaskarżonego wyroku przez zasądzenie od pozwanej K.(...) S.A. dochodzonej należności i kosztów procesu za obie instancje. Pozwana wniosła o oddalenie apelacji.

Rozpatrując apelację, Sąd II instancji stwierdził, że wyrok Sądu Okręgowego w dacie jego wydania był prawidłowy. Zasadnie bowiem było uznanie, że pozwana K.(...) S.A. na podstawie art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w latach 2003-2006 nie przyjęła wszystkich zobowiązań

spółek węglowych, których przedsiębiorstwa wcześniej nabyła, a jedynie nieumorzona zobowiązania publicznoprawne.

Jednocześnie Sąd Apelacyjny zauważył, że sytuacja uległa jednak zmianie na dzień rozpoznania apelacji, ponieważ odpowiedzialność pozwanej, po połączeniu spółek węglowych, w tym także N.(...) S.A. w T., z K.(...), jako spółką przejmującą, opiera się na art. 494 § 1 k.s.h., według którego spółka przejmująca wstępuje z dniem połączenia we wszystkie prawa i obowiązki spółki przejmowanej.

Zdaniem Sądu II instancji, apelacja powódki zasługuje na uwzględnienie, gdyż zasadny okazał się zarzut naruszenia art. 514 k.c. Nie ulega bowiem wątpliwości, że powódka nabyła wierzytelność stwierdzoną dokumentem pisemnym - uznaniem salda z dnia 12 października 2003 r., podpisanym przez osoby uprawnione do cywilnoprawnej reprezentacji N.(...) S.A. W potwierdzeniu salda nie było wzmianki o umownym wyłączeniu zbywalności potwierdzonej wierzytelności. Należy również dodać, iż ciężar dowodu, że powódka o istnieniu zastrzeżenia umownego wiedziała, spoczywał na pozwanej, która z faktu tego wywodziłaby korzystne dla siebie skutki prawne (art. 6 k.c.), a nie na powódce, która miałaby, zdaniem Sądu Okręgowego, wykazać, że o takim zastrzeżeniu nie wiedziała.

Skoro pozwana nie wykazała, że powódka o stosownym wyłączeniu wiedziała oraz nie podniosła zarzutu przedawnienia roszczenia nabytego przez powódkę, a potwierdzenie salda przez dłużnika - N.(...) SA, dokonane w istocie po upływie terminu przedawnienia, stanowiło zarówno uznanie długu, jak i zrzeczenie się zarzutu przedawnienia w rozumieniu art. 117 § 2 k.c., należało zmienić zaskarżony wyrok poprzez zasądzenie dochodzonych pozwem należności z ustawowymi odsetkami od dat wymagalności, wskazanych w pozwie.

Powyższy wyrok zaskarżyła pozwana w całości. W kasacji podniosła zarzut naruszenie prawa materialnego w szczególności:

1) przepisów art. 494 § 1 k.s.h. oraz art. 55⁴ k.c. w związku z art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 28. 07. 2003 r. o restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego na lata 2003 - 2006 - poprzez błędną wykładnię tych przepisów polegającą na przyjęciu, że odpowiedzialność pozwanej K.(...) S.A. w stosunku do powoda opiera się na odpowiedzialności następcy prawnego wskazanej przepisem art. 494 § 1 k.s.h.;

2) przepisów art. 509 § 1 k.c. i art. 514 k.c. polegające na przyjęciu, że nabycie przez powoda od osoby trzeciej wierzytelności na podstawie dokumentu, jakim jest

księgowe potwierdzenie salda, uchyla zawarte w pisemnej umowie wyłączenie przelewu wierzytelności, przewidziane w przepisie art. 514 k.c.;

3) naruszenie przepisu art. 117 § 2 k.c. i art. 371 k.c. polegające na przyjęciu, że dokument - potwierdzenia salda, sporządzony zgodnie z przepisami o rachunkowości, potwierdzony tylko przez jednego dłużnika solidarnego, to oświadczenie o zrzeczeniu się z korzystania z zarzutu przedawnienia przez obu dłużników solidarnych, zwłaszcza w sytuacji cofnięcia przez powódkę powództwa wobec dłużnika solidarnego, który dokonał potwierdzenia salda;

4) naruszenie przepisu art. 514 k.c. - polegające na przyjęciu, że sporządzone zgodnie z przepisami prawa potwierdzenia salda, daje podstawę do nabycia wierzytelności, pomimo umownego zakazu jej zbywania.

Ponadto pozwana zarzuciła Sądowi Apelacyjnemu błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych przez ten sąd, polegający na stwierdzeniu, że pozwana nie podniosła w procesie zarzutu przedawnienia roszczenia dochodzonego przez powoda.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Trafnie skarżąca zarzuca, że Sąd Apelacyjny niewłaściwie zastosował w rozpoznawanej sprawie art. 494 k.s.h. i art. 55⁴ k.c. N(...) zbyła bowiem z dniem 1 lutego 2003 r. na rzecz K(...) S.A. w K. (następcy prawnego Państwowej Agencji Restrukturyzacji Górnictwa Węgla Kamiennego S.A.) zorganizowaną część przedsiębiorstwa. Z tą chwilą K(...) S.A., jako nabywca przedsiębiorstwa, zgodnie z art. 55⁴ k.c., stała się odpowiedzialna solidarnie ze zbywcą czyli N(...) S.A., za zobowiązania powstałe przed 1 lutym 2003 r. Zobowiązanie N(...) S.A. wobec Fundacji Gospodarczej „L(...)” było niewątpliwie zobowiązaniem związanym z prowadzeniem zbytego przedsiębiorstwa. Bez znaczenia dla odpowiedzialności K(...) S.A. za wspomniane zobowiązania jest więc regulacja zawarta w art. 42 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w latach 2003 – 2006 (Dz. U. Nr 210, poz. 2037 ze zm.). Przepis ten stanowił bowiem podstawę przejścia na K(...) S.A. innych zobowiązań N(...) S.A., które nie przeszły na K(...) wraz ze zbyciem przedsiębiorstwa.

Za uzasadniony należy także uznać zarzut naruszenia art. 509 i 514 k.c. Nabycie przez powoda wierzytelności od Fundacji Gospodarczej „L(...)” nastąpiło na podstawie umowy, w której strony powołały się na pisemny dokument w którym dłużnik potwierdził wobec wierzyciela istnienie wierzytelności (tzw. uzgodnienie sald). W dokumencie tym nie było żadnego zastrzeżenia, że wskazane w nim wierzytelności nie mogą być

zbywane na rzecz innych osób. Natomiast w umowie nr (...), łączącej N.(...) S.A. ze zbywcą wierzytelności, zawarto wyraźne zastrzeżenie, że wynikające z niej wierzytelności nie mogą być zbywane na rzecz osób trzecich, bez zgody dłużnika. Powstaje więc istotne pytanie, czy jeżeli mamy dwa dokumenty pisemne (umowę i potwierdzenie sald), to który z nich powinien uwzględnić nabywca wierzytelności, aby skutecznie powołać się na art. 514 k.c. Potwierdzenie sald jest przede wszystkim dokumentem księgowym i stwierdza jedynie, że określona wierzytelność istnieje. Nabywca wierzytelności uzyskuje więc na podstawie takiego dokumentu tylko informację, że dłużnik jest zobowiązany. Natomiast z potwierdzenia sald nie wynikają inne ważne dla nabywcy wierzytelności informacje. W szczególności nie może on, mając tylko potwierdzenie sald, działać w przekonaniu, że nie istnieje zastrzeżenie umowne zakazujące zbywania wierzytelności, którą chce on nabyć. W sytuacji gdy nabywca wierzytelności jest przedsiębiorcą, od którego ustawodawca wymaga podwyższonego stopnia staranności, powinien on sprawdzić, czy potwierdzone w uzgodnieniu sald wierzytelności mogą być zbywane bez zgody dłużnika. Samo potwierdzenie przez dłużnika istnienia wierzytelności w dokumencie księgowym, jakim jest uzgodnienie sald, nie uchyla bowiem zakazu zbywania wierzytelności, jeżeli zakaz taki został zawarty w umowie.

Uznanie za uzasadnione omówionych wyżej zarzutów, prowadzi do wniosku, że powód nie nabył wierzytelności Fundacji Gospodarczej „L.(...)” względem N.(...) S.A.. Bezprzedmiotowe są więc rozważania czy roszczenia wynikające z tej wierzytelności uległy przedawnieniu. Na marginesie należy tylko zauważyć, że gdyby nabycie tej wierzytelności było skuteczne, to rację ma pozwany, iż zgodnie z art. 371 k.c., uznanie roszczenia tylko przez jednego dłużnika solidarnego, nie ma znaczenia dla drugiego. Nawet więc gdyby przyjąć, że potwierdzenie salda przez N.(...)S.A. przerwało bieg przedawnienia przeciwko niej, to działanie takie nie mogło wywrzeć skutku wobec pozwanej. Działanie lub zaniechanie jednego z dłużników solidarnych nie mogą bowiem szkodzić drugiemu.

Biorąc pod uwagę, że zarzuty podniesione w kasacji okazały się uzasadnione, Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹³ k.p.c. orzekł jak w sentencji.